

УДК 331.526

І. Березюк-Рибак

I. Berezyuk-Rybak

**НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ТРУДОВОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ  
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН****THE WAYS OF INCREASING OF LABOR ACTIVITY OF POPULATIONS OF UKRAINE  
IN CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF SOCIAL-LABOR RELATIONSHIPS**

*Розглянуто основні проблеми трудової активності населення України в умовах трансформації соціально-трудових відносин. Здійснено оцінку вітчизняного ринку праці на та окреслено основні тенденції його розвитку. Подано основні напрямки підвищення трудової активності населення України та її регіонів.*

**Ключові слова:** трудова активність населення, рівень економічної активності населення, рівень зайнятості населення, рівень безробіття, прекаризація трудових відносин, трудова мотивація.

*Рассмотрены основные проблемы трудовой активности населения Украины в условиях трансформации социально трудовых отношений. Проведено оценку рынка труда на Украине и рассмотрены основные тенденции его развития. Подано основные направления повышения трудовой активности Украины и ее регионов.*

**Ключевые слова:** трудовая активность населения, уровень экономической активности населения, уровень занятости населения, уровень безработицы, прекаризация трудовых отношений, трудовая мотивация.

*The article is devoted the problem of the labor activity of population of Ukraine in conditions of the transformation of social-labor relations. The estimation of the labor market of Ukraine is offered. The main ways of increasing of the labor activity of Ukraine and its regions are determined.*

**Keywords:** labor activity of the population, level of economic activity of population, level of employment, unemployment, precarisation of labor relations, motivation of labor.

**Постановка проблеми.** Протягом останніх років Україна та світова спільнота в цілому пережили масштабні зміни, які трансформували усі складові соціально-економічних відносин. Ці трансформаційні зміни посилюють нестабільність та непередбачуваність наслідків господарської діяльності. Особливо ця динаміка нестабільності простежується на прикладі соціально-трудової сфери, у центрі якої знаходиться економічно активна людина. Подальше загострення цих протиріч зумовлюють зниження рівня економічної активності населення, рівня зайнятості, зростання рівня безробіття та поширення явищ прекаризації та тінізації трудових відносин.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Дослідження проблем розвитку активізації трудової активності населення України та її регіонів є предметом постійної уваги таких українських дослідників, як: В. Васильченко [6], О. Грیشнова [7], А. Колот [11], М. Лібанова [12], Л. Лісогор [13], С. Пасека [15], М. Семикина [17] та багато ін. Але пошук ефективних напрямків підвищення трудової активності населення України адекватних сучасним умовам трансформації економічного життя потребують окремого дослідження.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Метою статті є оцінка сучасного стану ринку праці України та її регіонів та розробка основних напрямків підвищення трудової активності населення України.

**Виклад основного матеріалу.** Більшість сучасних вітчизняних авторів розглядають трудову активність як реалізацію інтелектуального та фізичного потенціалу робочої сили в процесі трудової діяльності.

На нашу думку, під трудовою активністю населення слід розуміти сукупність здібностей, нахилів і можливостей людини, яку можна представити як симбіоз трьох основних складових: «потрібно», «можу» й «хочу». Причому за відсутності хоча б одного з них, трудова активність не відбудеться, навіть при застосуванні до працівників різних методів стимулювання та мотивації.

На трудову активність мають вплив наступні чинники: соціально-трудові відносини; трудова поведінка; відношення до праці; зміст, характер та умови праці; задоволеність працею; якість трудо-

вого життя особи тощо. Фіксація цих чинників дає можливість обґрунтувати причини трудової пасивності та виявити резерви зростання трудової активності.

Як відомо, основним кількісним показником трудової активності населення, доступним для статистичного вимірювання, є його економічна активність.

Оскільки на рівень трудової активності мають значний вплив сучасні соціально-економічні, демографічні, політичні процеси, то безпосередньо вплинути на трудову активність населення майже неможливо. Тому, сьогодні постає важливе завдання – дослідити вплив всіх чинників та методів, які здатні вирішити проблему покращення трудової активності населення опосередковано, створюючи ефективний мотиваційний механізм.

Слід зазначити, що система трудової мотивації відіграє важливу роль та визначає рівень суспільного добробуту. Чим більш вмотивованими є члени суспільства, тим вищим є добробут нації. Як відомо, будь-яка діяльність виявляється малоєфективною, якщо працівник не буде зацікавленим у її реалізації. Мотивація спонукає трудову активність і впливає на формування мети та шляхів її досягнення.

Однією із найважливіших макроекономічних причин, які змінюють трудову активність є трансформація відносин власності, а саме існування приватної власності, яка формує якісну складову трудової мотивації. Одним з механізмів мотивації населення до економічної активності є наявність такої системи оподаткування, яка б спонукала до підприємницької діяльності. Сьогодні в Україні існує вкрай неефективна система підтримки та фінансування суб'єктів підприємницької діяльності. Це обумовлюється недосконалістю та нестабільністю сучасної податкової системи.

Основними проблемами мотивації трудової активності населення, які притаманні сучасному етапові соціально-трудова відносин є економічна пасивність економічно активного населення та пасивність безробітного населення до пошуку роботи та підвищення своєї конкурентоспроможності.

Таким чином, підвищення трудової активності населення можна здійснити лише за допомогою ефективною мотивації, тобто сукупності економічних, соціальних, нормативно-правових заходів, важелів, прийомів, взаємодія й функціонування яких є спонукальними мотивами до трудової активності. Це, в свою чергу, забезпечить значний рівень зайнятості населення, як основи загальнонаціонального добробуту, узгодження суспільних інтересів. Ефективний механізм мотивації може бути створений лише за умов вільного вибору кожною людиною потрібних їй видів і форм діяльності. Тому, при його формуванні перш за все необхідно дотримуватися таких системних принципів, як: адекватне правове забезпечення, регіональна адаптивність, унікальність, комплексність тощо.

Сьогодні вже відбулися певні позитивні зрушення у законодавчому полі щодо підвищення рівня зайнятості населення і зниження рівня безробіття в країні. З початку поточного року набрав чинності новий Закон України «Про зайнятість населення», метою якого є посилення мотивації працівників і роботодавців до легального працевлаштування, зниження рівня молодіжного безробіття, поліпшення ситуації із зайнятістю людей зрілого віку, розширення можливостей для професійного зростання, підвищення темпів створення нових робочих місць) [3].

Слід зазначити, що сучасному етапові соціально-трудова відносин притаманне поширення такого явища, як прекарізація трудових відносин. На думку А. М. Колота, у загальному трактуванні «прекаріат» (*від англ. precarity – нестійкість, хиткість*) – це суспільний прошарок, який знаходиться в скрутній, нестабільній соціальній ситуації, а «прекарії» – це працівники, що перебувають у нестабільних трудових відносинах, на які поширюються нестандартні форми зайнятості; усі, хто перебиваються від приробітку до приробітку, від однієї соціальної допомоги до іншої [11, с. 9]. Вчений вважає, що довгостроковим і глибинним джерелом прекарізації є симбіоз двох чинників, які діють у просторі і в часі – попит на нетипову зайнятість поєднується з одночасною трансформацією пропозиції праці.

МОП пропонує нестійку зайнятість розглядати через призму контрактних угод і нестійких умов трудової діяльності, а саме: низьку заробітну плату; слабку захищеність за припиненням трудових відносин; відсутність доступу до механізмів соціального захисту і благ, що традиційно асоціюються зі стандартною зайнятістю; відсутність або обмеження доступу працівника до реалізації своїх прав [4].

У країнах-членах ОЕСР нестандартною зайнятістю охоплено від 15 до 25% працюючих [11, с. 8]. У цілому ж у світі десятки мільйонів людей працюють на робочих місцях, які знаходяться поза сектором постійної зайнятості. Серед них чимало людей, які мають вищу освіту, яка все менше стає гарантією стабільного соціального стану. У 2013 році в Україні до прекаріїв можна віднести від 26,3 до 29,2% економічно активного населення, що становить від 5846,2 до 6437,6 тис. чол. [8].

Слід зазначити, що безробіття є особливою формою прекарізації, коли трудові відносини працівника з роботодавцем розірвані, а фінансові надходження надзвичайно обмежені. Не всі безробітні ре-

еструються в державних центрах зайнятості, а отже, рівень зареєстрованого безробіття є нижчим, ніж реальний. В Україні існує і так зване приховане безробіття. Суть його полягає в тому, що на багатьох підприємствах чисельність працівників значно перевищує оптимальну, тобто таку кількість, за якої забезпечується ефективна робота підприємства, або люди не працюють через простоювання підприємств.

Сьогодні на ринку праці все частіше наймані працівники зіштовхуються з такими основними проблемами, як: неналежне оформлення трудового договору (контракту); необґрунтоване укладання строкового трудового договору замість безстрокового; зниження або затримка заробітної плати, коливання її рівня; не забезпечення (не оплачуються або не надаються) соціальних гарантій (оплата лікарняних, відпуски по вагітності і пологам, виробничого травматизму тощо); зростання кількості працюючих, яких не задовольняють умови праці; примусове оформлення адміністративних неоплачуваних відпусток; не оплачується понадурочна робота.

Основними чинниками, що підвищують попит на нетипову зайнятість є: структурні зрушення в процесі переходу від масового конвеєрного виробництва до виробництва, що притаманне новій економіці; посилення глобальної конкуренції; значне розширення сектору послуг; застосування інформаційних і комунікаційних технологій; зростання гнучкості ринку праці та виробництва.

Для оцінки реальних масштабів прекарізації праці можна провести аналіз такої статистичної інформації, як: 1) економічно активне населення, яке офіційно працює в умовах вимушеної неповної зайнятості; 2) чисельність працівників, які переведені з економічних причин на неповний робочий день (тиждень); 3) чисельність сезонних працівників; 4) чисельність працівників, які працюють у шкідливих і важких умовах праці; 5) чисельність нелегальних трудових мігрантів [11].

Оскільки основним кількісним показником трудової активності населення, доступним для статистичного вимірювання, є його економічна активність, то сьогодні важливого значення набувають розробка адекватного методологічного забезпечення класифікації та аналізу показників економічної активності.

Процеси трансформації та глобалізації, що відбуваються в економічній та соціальній сферах, обумовили необхідність реформування інформаційної системи показників економічної активності, зайнятості та безробіття методів їх збору, технології обробки, аналізу і методології поширення даних національної статистики відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій.

На міжнародному рівні основним розробником методологічних засад і нормативних документів у галузі праці є Міжнародна організація праці (МОП). Прийняті Конвенції та Рекомендації ратифікуються у країнах-членах МОП і є обов'язковими для регулярного збирання, публікації основних даних про працю в таких аспектах: економічно активне населення, зайнятість, безробіття, видима неповна зайнятість тощо. Наявність системи універсальних показників повинно адекватно відображати стан ринку праці, зайнятості та міжнародні порівняння.

Слід зазначити, що донині не подолана низка розбіжностей між міжнародною і національною методологією дослідження економічної активності населення. Згідно зі ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1]. Це стосується і ст. 2 Конвенції МОП про статистику ринку праці, ратифікованої Указом Президії Верховної Ради України в 1990 р., яка передбачає, що під час розробки або перегляду понять, визначень і методології даних про працю, держави – члени МОП мають враховувати останні норми і основоположні принципи, що встановлюються МОП, та національні особливості демографічного, економічного та соціального розвитку, законодавчих та нормативних актів [2, с. 261].

В Україні відповідно до методологічних основ, рекомендованих МОП та 13-ю Міжнародною конференцією статистиків праці, з урахуванням національних особливостей законодавчої та нормативної праці систематично проводяться вибіркові дослідження населення з питань економічної активності.

З економічної точки зору головною метою збирання даних щодо економічно активного населення є отримання базової інформації щодо розміру та структури робочої сили країни. У соціальному аспекті інформація щодо зайнятості та безробіття населення дозволяє оцінити пропозицію робочої сили та використання людських ресурсів у виробничому процесі.

Джерелами інформації про зайнятість і безробіття (економічно активне населення) можуть бути: переписи населення; вибіркові обстеження домашніх господарств; переписи та вибіркові обстеження підприємств; адміністративні дані тощо. Наведені види інформації, залежно від поставлених завдань, можуть взаємодоповнювати один одного, що сприятиме підвищенню рівня репрезентативності результатів дослідження [14].

Отримані матеріали досліджень дозволяють оцінити масштаби та якісні характеристики робочої сили на ринку праці України, її окремих регіонах, проаналізувати тенденції розвитку процесів у сфері зайнятості та розробити відповідні рекомендації з удосконалення механізмів регулювання зайнятості в умовах адаптації України до відкритого економічного простору.

Основним базовим поняттям є економічно активне населення, до складу якого входять тільки ті особи, які займалися економічною діяльністю або шукали роботу і були готові приступити до неї, тобто класифікуються як «зайняті» або «безробітні» [14]. В Україні у 2013 році до економічно активного населення належало близько 21,8 млн. осіб (у 2012 р. – 21,9 млн. осіб), або близько 60% усього населення віком 15–70 років. При цьому, 20,4 млн. осіб економічно активних перебували у працездатному віці, старше за працездатний вік – 1,4 млн. осіб [8]. За даними Державної служби статистики у 2013 році кількість економічно активного населення віком 15–70 років, порівняно з 2012 роком, в цілому по країні зменшилася на 31,0 тис. осіб і становила майже 22,0 млн осіб, що підтверджують дані табл. 1 [10].

Таблиця 1

**Економічно активне населення України за 2009–2013 рр. [10]**

Роки	Економічно активне населення			
	У віці 15-70 років		Працездатного віку	
	в середньому, тис. осіб	в % до населення відповідної вікової групи	в середньому, тис. осіб	в % до населення відповідної вікової групи
2009	22150,3	63,3	20 321,6	71,6
2010	22051,6	63,7	20220,7	72,0
2011	22056,9	64,3	20247,9	72,7
2012	22011,5	64,6	20393,5	73,0
2013	21980,6	65,0	20478,2	73,1

Кількість економічно активного населення України віком 15–70 років у 2013 році зросла у порівнянні з 2012 роком на 10,9 тис. осіб, а у порівнянні з 2009 роком на 69,7 тис. осіб. Ця позитивна тенденція відобразилася і на показникові рівня економічної активності населення даної вікової групи. Це показник зріс у порівнянні 2012 роком на 0,4 в.п., та становив 65,0%. Табл. 2 ілюструє рівень економічної активності населення за статтю, віком та місцем проживання.

Таблиця 2

**Рівень економічної активності населення за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2013 році [10]**

Категорії населення	всього	У тому числі за віковими групами, років						Працездатного віку
		15-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-70	
Все населення	65,0	39,3	80,8	85,2	85,8	67,1	23,8	73,1
жінки	58,9	34,0	70,2	78,8	84,0	60,9	21,4	68,5
чоловіки	71,6	44,4	91,0	91,7	87,8	74,9	27,5	77,6
міські поселення	63,4	35,8	81,5	86,2	85,8	64,5	16,6	72,8
сільська місцевість	68,5	46,5	78,7	82,6	85,9	73,7	41,0	73,8

Аналізуючи дані табл. 2 можна зазначити, що найвищий рівень економічної активності був характерним для осіб віком 30–49 років, найнижчий – для молоді віком 15–24 років та осіб віком 60–70 років.

Економічна активність населення України за регіонами за 2012–2013 роках наведена в табл. 3.

Таблиця 3

## Економічно активне населення України за регіонами [16]

	2012 р.		2013 р.	
	тис. осіб	% до населення віком 15-70 років	тис. осіб	% до населення віком 15-70 років
<b>Україна</b>	<b>22011,5</b>	<b>64,6</b>	<b>21980,6</b>	<b>65,0</b>
АР Крим	970,3	65,9	966,2	65,9
Вінницька	768,4	64,6	769,0	64,7
Волинська	481,8	64,5	483,6	64,6
Дніпропетровська	1637,0	65,7	1637,8	65,9
Донецька	2157,2	65,2	2133,7	65,3
Житомирська	609,2	65,6	609,1	65,8
Закарпатська	581,4	63,0	586,8	63,2
Запорізька	882,6	65,2	879,6	65,4
Івано-Франківська	595,4	58,7	606,5	58,9
Київська	808,3	63,2	807,8	63,3
Кіровоградська	473,7	64,0	471,0	64,1
Луганська	1077,1	62,5	1078,0	62,6
Львівська	1189,0	63,2	1189,0	63,4
Миколаївська	579,3	65,0	577,1	65,2
Одеська	1126,0	62,8	1124,0	63,0
Полтавська	713,9	64,8	706,0	64,9
Рівненська	545,8	65,6	546,3	65,8
Сумська	568,6	65,5	558,7	65,7
Тернопільська	487,4	61,6	486,1	62,0
Харківська	1373,6	65,7	1370,6	65,8
Херсонська	523,4	64,3	524,6	64,5
Хмельницька	625,0	64,6	623,6	64,7
Черкаська	618,5	65,3	617,3	65,4
Чернівецька	420,7	63,0	423,0	63,1
Чернігівська	527,1	66,7	521,8	66,8
м. Київ	1480,8	68,7	1490,6	68,8
м. Севастополь	190,0	66,1	189,8	66,2

Найвищий рівень економічної активності протягом 2012–2013 років спостерігався у м. Києві, Чернігівській, Дніпропетровській та Миколаївській областях. Найнижчий рівень економічної активності населення – у Тернопільській обл.

Відповідно до вищезазначених рекомендацій МОП при вивченні економічної активності визначають вікову групу населення, для якої буде здійснюватись аналіз цього явища. Найважливішим є визначення нижньої вікової межі населення для вивчення економічної активності. Тому крім норм, установлених законом щодо мінімального віку початку трудової діяльності, до уваги беруть у першу чергу обсяги та рівень участі молоді в економічній діяльності. У рекомендаціях ООН щодо проведення переписів населення і помешкань уточнюється, що мінімальний вік для визначення економічно активного населення у таких випадках не повинен перевищувати 15 років. З метою забезпечення міжнародних співставлень рекомендовано виділяти осіб молодших 15 років та 15 років і старше.

Окрім мінімального віку, в ряді країн встановлено максимальний вік. Прийняття верхньої межі означає, що осіб старше цього віку виключають із підрахунку економічно активного населення. У різних країнах ця межа різна. Проте у більшості країн максимальний вік не встановлено (у країнах ЄС економічну активність визначають щодо осіб віком 15 років і старше). З урахуванням рекомендацій МОП та вікової структури зайнятого населення економічну активність населення в Україні визначають щодо осіб обох статей віком від 15 до 70 років включно.

Згідно МОП, до економічно неактивного населення відносять осіб, які впродовж періоду спостереження не входять до складу робочої сили, тобто не є зайнятими або безробітними та існують за рахунок утримання сім'єю та суспільством. Економічно неактивне населення включає: 1) осіб молодше 15 та старше 70 років; 2) осіб у віці 15–70 років, які не можуть бути класифіковані як «зайняті» або «безробітні» [14].

Табл. 4 ілюструє економічно неактивне населення України, його структуру та основні причини економічної неактивності.

Таблиця 4

**Економічна неактивність населення: структура та причини [10]**

Показники	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Економічно неактивне населення віком 16-70 років, (тис. осіб)	12823,0	12575,5	12265,5	12055,3	11861,7
Рівень економічної неактивності, %	36,7	36,3	35,7	35,4	35,0
За причинами економічної неактивності (у % до підсумку)					
Пенсіонери за віком, по інвалідності та на пільгових умовах	49,2	48,8	49,3	50,3	51,0
Учні, студенти	25,2	25,7	25,0	24,5	24,7
Зайняті в д/г, перебувають на утриманні	18,6	19,5	20,8	20,6	20,4
Зневірені знайти роботу	1,5	1,3	1,0	0,9	0,8
Мають сезонний характер роботи, сподіваються повернутися на попередню роботу та інші	5,5	4,7	3,9	3,7	3,1

Аналізуючи табл. 4, можна стверджувати, що кількість економічно неактивного населення за 2013 рік, у порівнянні з 2012 роком, скоротилася на 193,6 тис. осіб, та становила 11,9 млн осіб. У 2013 році рівень економічної неактивності знизився на 0,4 в.п.

Основними причинами економічної неактивності населення були пенсійний вік, інвалідність та пільгові умови. Позитивною тенденцією є незначне зниження у 2013 році у порівнянні з 2012 роком кількості зневірених (скорочення на 0,2 в.п.) та кількості осіб, які працюють на сезонних роботах і сподіваються повернутися на попередню роботу (скорочення на 0,6 в.п.). Серед загальної кількості економічно неактивного населення, кожен другий був пенсіонером, кожен четвертий – учнем або студентом, кожен п'ятий – виконував домашні (сімейні) обов'язки.

Зайнятість населення є найбільш узагальненою економічною характеристикою, яка відображає досягнутий рівень економічного розвитку і розкриває один із найважливіших аспектів соціально-економічного життя людини щодо задоволення її потреб у сфері праці. Рівень зайнятості розглядається економістами та аналітиками як важливий макроекономічний індикатор, необхідний для прогнозування майбутнього розвитку ринку праці. Адже зайнятість вказує на рівень забезпечення працездатного населення робочими місцями.

Зайнятість характеризує кількість працюючих осіб, тобто тих хто працює за наймом на умовах повного (неповного) робочого дня (тижня), а також самозайняті (роботодавці; особи, які самостійно забезпечують себе роботою або безкоштовно працюють у сімейному бізнесі). В Україні тих, хто працює за наймом, у 2013 році було близько 80,7%, а самозайнятих – 19,3%. При цьому частка останніх поступово зростає. За підсумками 2013 року в Україні рівень зайнятості становив близько 60,2% [8].

Дані табл. 5, свідчать про те, що рівень зайнятості протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до збільшення, у середньому за 2013 рік чисельність зайнятого населення, у порівнянні з 2012 роком, збільшилася на 49,8 тис. осіб (або на 0,6 в.п.) та становила 20,4 млн. осіб. У 2013 році рівень зайнятості населення віком від 15 до 70 років становив близько 60,3% і перевищив рівень зайнятості населення у 2009 році на 2,6% (або на 202,6 тис. осіб) [8].

Таблиця 5

**Рівень зайнятості населення віком 15–70 років (2009–2013 рр.) [10]**

Показники	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Населення, зайняте економічною діяльністю, тис. осіб	20191,5	20226,0	20324,2	20354,3	20404,1
Рівень зайнятості, %	57,7	58,5	59,2	59,7	60,3

Табл. 6 ілюструє рівень зайнятості населення у середньому за 2012–2013 роки за віковими групами. Найвищий рівень зайнятості населення спостерігався серед осіб віком 30–49 років, а найнижчий – серед молоді віком 15–24 років та осіб віком 60–70 років.

Збільшення чисельності зайнятого населення відбулося у 21 регіоні країни. Чисельність зайнятих зменшилася у АР Крим, Донецькій, Полтавській, Сумській, Черкаській та Чернігівській областях.

Таблиця 6

**Рівень зайнятості населення за віковими групами за 2012–2013 рр. [10]**

Вікові групи	2012 рік	2013 рік
<b>Все населення</b>	<b>59,7</b>	<b>60,3</b>
15-24	33,7	32,5
25-29	73,8	73,8
30-34	77,5	78,4
35-39	80,1	81,3
40-49	80,0	80,5
50-59	62,2	63,8
60-70	24,0	23,8

Аналізуючи табл. 7, можна зазначити, що серед регіонів України найбільша кількість зайнятого населення зосереджена у Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Львівській, Одеській, Луганській областях та м. Києві. Зростання рівня зайнятості відбулося в усіх регіонах. Найвищий рівень зайнятості спостерігався у містах Києві (64,9%) та Севастополі (62,5%), АР Крим (62,3%), Дніпропетровській (62,1%) області, а найнижчий – в Івано-Франківській (55,4%) та Тернопільській (56,2%) областях.

Таблиця 7

**Зайняте населення за регіонами за 2012–2013 рр. [16]**

	2012 р.				2013 р.			
	Всього, у віці 15-70 р.		З них працезд. віку		Всього, у віці 15-70 р.		З них працезд. віку	
	тис. осіб	% до нас. працезд. віку	тис. осіб	% до нас. працезд. віку	тис. осіб	% до нас. працезд. віку	тис. осіб	% до нас. працезд. віку
<b>Україна</b>	<b>20354,3</b>	<b>59,7</b>	<b>18736,9</b>	<b>67,1</b>	<b>20404,1</b>	<b>60,3</b>	<b>18901,8</b>	<b>67,4</b>
АР Крим	914,2	62,1	847,0	70,6	911,0	62,3	849,5	70,7
Вінницька	701,1	58,9	628,9	65,0	704,6	59,6	635,1	65,4
Волинська	442,8	59,3	406,4	64,3	445,7	59,7	412,3	64,7
Дніпропетровська	1528,5	61,4	1445,3	70,9	1531,0	62,1	1460,8	71,7
Донецька	1985,4	60,0	1861,2	69,4	1968,1	60,3	1856,9	69,5
Житомирська	550,3	59,3	492,6	64,5	552,3	59,0	502,2	65,5
Закарпатська	530,8	57,5	497,8	63,8	541,2	58,6	508,2	64,7

Продовження табл. 7

	2012 р.				2013 р.			
	Всього, у віці 15-70 р.		З них працезд. віку		Всього, у віці 15-70 р.		З них працезд. віку	
	тис. осіб	% до нас. працезд. віку	тис. осіб	% до нас. працезд. віку	тис. осіб	% до нас. працезд. віку	тис. осіб	% до нас. працезд. віку
Запорізька	821,2	60,6	762,1	69,4	821,9	61,3	764,0	69,5
Івано-Франківська	548,5	54,1	510,3	59,7	562,7	55,4	520,4	60,4
Київська	757,5	59,2	711,5	67,7	758,4	59,5	718,5	67,8
Кіровоградська	433,7	58,6	397,0	66,8	434,0	59,5	397,3	66,9
Луганська	1008,6	58,5	925,8	66,0	1011,7	59,4	928,4	66,4
Львівська	1099,9	58,4	1023,6	64,9	1104,7	58,8	1035,6	65,3
Миколаївська	533,7	59,9	494,1	68,0	534,5	60,6	500,1	68,8
Одеська	1060,4	59,2	979,8	66,7	1064,5	59,6	987,6	66,8
Полтавська	652,7	59,3	602,6	67,6	648,3	59,4	604,8	67,7
Рівненська	492,5	59,2	442,1	62,6	494,9	59,6	446,5	62,7
Сумська	519,6	59,9	461,1	65,6	515,9	60,1	461,5	65,7
Тернопільська	439,4	55,5	397,0	60,3	442,9	56,2	400,3	60,4
Харківська	1280,6	61,2	1193,9	69,9	1282,8	61,5	1208,3	70,3
Херсонська	477,7	58,7	442,7	66,4	480,2	59,6	445,9	66,9
Хмельницька	571,3	59,0	515,4	65,3	573,7	59,7	524,3	66,2
Черкаська	562,7	59,4	522,2	68,6	562,1	59,9	524,1	68,7
Чернівецька	387,2	57,9	328,0	58,8	391,6	58,7	334,4	59,3
Чернігівська	475,5	60,1	416,4	65,6	473,4	60,6	419,4	66,2
м. Київ	1399,8	64,5	1270,8	71,0	1413,1	64,9	1292,5	71,4
м. Севастополь	178,7	64,5	161,3	70,1	178,9	62,5	162,9	70,2

Іншим не менш важливим показником рівня соціально-економічного життя суспільства є показник безробіття. Особи у віці 15–70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які не мали роботи (прибуткового заняття), шукають роботу і готові приступити до роботи за наймом або на власному підприємстві, за визначенням МОП, належать до безробітних [14]. В Україні безробітних у середньому за 2013 рік було 1,78 млн, а отже, рівень безробіття становив близько 7,0%, а працездатного віку – 7,6% [8]. Табл. 8 ілюструє рівень безробіття в Україні, визначеного за методологією МОП за 2012–2013 роки.

Таблиця 8

**Рівень безробіття в Україні (згідно МОП) за 2012–2013 роки [10]**

Показники	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Безробітне населення, визначене за методологією МОП, тис. осіб	1958,8	1785,6	1732,7	1657,2	1576,5
Рівень безробіття, визначений за методологією МОП, %	8,8	8,1	7,9	7,5	7,2

Чисельність безробітних в середньому за 2013 рік зменшилася на 80,7 тис. осіб і становила близько 1,6 млн осіб. Рівень безробіття (за методологією МОП) знизився з 7,5 за 2012 рік до 7,2 у 2013 році. Зменшення чисельності безробітних відбулося, як серед міського населення, так і серед мешканців сільської місцевості. Рівень безробіття у містах знизився з 7,6% до 7,1%, серед мешканців, які проживають у сільській місцевості – з 7,4% до 7,3%. У порівнянні з 2009 роком чисельність безробітних скоротилася на 382,3 тис. осіб або на 1,6 в.п.



Табл. 9 ілюструє дані щодо рівня безробіття населення (згідно МОП) за віковими групами за 2009–2013 роки.

Таблиця 9

## Рівень безробіття за віком за 2009–2013 рр. [10]

Вікові групи	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
<b>Безробітне населення у віці 15-70 років</b>	<b>8,8</b>	<b>8,1</b>	<b>7,9</b>	<b>7,5</b>	<b>7,2</b>
15-24	17,8	17,4	18,6	17,3	17,4
25-29	10,4	9,9	9,2	9,5	8,7
30-34	8,5	7,9	7,4	7,0	6,6
35-39	7,9	7,7	7,2	6,4	6,1
40-49	8,0	6,8	6,4	6,2	6,2
50-59	5,8	5,3	5,1	5,3	5,1
60-70	0,1	0,0	0,1	0,1	-

Рівень безробіття населення віком 15–70 років, визначений за методологією МОП, знизився з 7,5% до 7,2% економічно активного населення. У порівнянні з 2009 роком рівень безробіття знизився на 1,6 в.п. В Україні, як і в усьому світі, найвищий рівень безробіття спостерігався серед молоді віком 15–24 роки (17,4%).

Табл. 10 ілюструє кількість безробітного населення у віці 15-70 років за причинами безробіття у 2009–2013 роках. Аналізуючи дану табл. можна зазначити, що за причинами незайнятості серед безробітних найбільшою була питома вага звільнених за власним бажанням – 37,7%, вивільнених з економічних причин (у зв'язку із реорганізацією, ліквідацією виробництва, скороченням чисельності підприємств, установ та організацій) – 29,8% та осіб, які не працевлаштувалися після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації – 17,5%.

Таблиця 10

## Безробітне населення у віці 15–70 років за причинами незайнятості [10]

Причини	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Всього	1958,8	1785,6	1732,7	1657,2	1576,5
у відсотках до підсумку					
Звільнені з економічних причин	45,5	39,0	34,5	32,5	29,8
Звільнені за власним бажанням	27,0	29,1	32,0	36,2	37,7
Демобілізовані з військової строкової служби	0,8	1,3	1,3	1,4	1,0
Не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I-IV рівнів	14,1	16,2	18,7	17,1	17,5
Звільнені за станом здоров'я, через оформлення пенсії за віком, інвалідністю	0,7	0,9	0,9	1,5	1,2
Звільнені у зв'язку з закінченням строку контракту	9,0	10,4	9,5	8,5	8,5
Інші причини безробіття	2,9	3,1	3,1	2,8	4,3

Слід зазначити, що протягом останніх років у структурі безробітного населення за причинами незайнятості спостерігається тенденція до зростання питомої ваги осіб звільнених за власним бажанням та тих, що не працевлаштувалися після закінчення навчальних закладів.

Дані табл. 11 ілюструють рівень безробіття (згідно МОП) та рівень зареєстрованого безробіття за регіонами за 2012–2013 роки. Скорочення чисельності безробітних відбулося в усіх регіонах України. Найнижчий рівень безробіття спостерігався у місті Києві – 5,2%, Одеській області – 5,3%, місті Севастополі та АР Крим – 5,7%, а найвищий у Житомирській, Чернігівській – 9,3%, Тернопільській, Рівненській областях – 9,4%.

За офіційними даними у 2013 році рівень безробіття в Україні залишається нижчим, ніж в країнах Європейського Союзу, де він становив 11% (зокрема, в Іспанії та Греції, відповідно, 26% та 27%, Хорватії – 18%, Португалії – 17%, Кіпрі – 16%, Словаччині – 14%, Ірландії та Болгарії – 13%, Італії, Латвії та Литві – 12%, Франції – 11,0%, а у Польщі, Угорщині та Словенії – 10%).

Не всі безробітні реєструються в державних центрах зайнятості, а отже, рівень зареєстрованого безробіття є нижчим, ніж реальний. У 2013 році рівень зареєстрованого безробіття в цілому по Україні становив близько 1,87% населення працездатного віку [8].

Таблиця 11

**Рівень безробіття та рівень зареєстрованого безробіття за регіонами за 2012–2013 рр. [16]**

	В середньому за період							
	2012 р.				2013 р.			
	Рівень безробіття (МОП)		Рівень зареєстрованого безробіття		Рівень безробіття (МОП)		Рівень зареєстрованого безробіття	
	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи		у % до економічно активного населення працезд. віку		у % до економічно активного населення відповідної вікової групи		у % до економічно активного населення працезд. віку	
15-70	працезд. віку		у % до нас. працезд. віку	15-70	працезд. віку		у % до нас. працезд. віку	
<b>Україна</b>	<b>7,5</b>	<b>8,1</b>	<b>2,3</b>	<b>1,7</b>	<b>7,2</b>	<b>7,7</b>	<b>2,4</b>	<b>1,8</b>
АР Крим	5,8	6,2	1,8	1,4	5,7	6,1	1,7	1,3
Вінницька	8,8	9,7	3,5	2,6	8,4	9,2	3,6	2,7
Волинська	8,1	8,8	2,8	2,0	7,8	8,4	2,7	2,0
Дніпропетровська	6,6	7,0	1,9	1,5	6,5	6,8	2,1	1,6
Донецька	8,0	8,5	1,4	1,1	7,8	8,2	1,6	1,2
Житомирська	9,7	10,7	4,0	2,9	9,3	10,2	3,6	2,7
Закарпатська	8,7	9,2	2,4	1,7	7,8	8,2	2,3	1,6
Запорізька	7,0	7,5	2,4	1,8	6,6	7,0	2,8	2,1
Івано-Франківська	7,9	8,4	2,9	2,0	7,2	7,8	2,9	2,0
Київська	6,3	6,7	2,0	1,5	6,1	6,4	2,2	1,6
Кіровоградська	8,4	9,2	3,6	2,7	7,9	8,5	3,8	2,8
Луганська	6,4	6,9	1,8	1,3	6,2	6,7	2,1	1,5
Львівська	7,5	8,0	2,2	1,6	7,1	7,5	2,3	1,7
Миколаївська	7,9	8,4	3,0	2,3	7,4	7,8	3,2	2,4
Одеська	5,8	6,3	1,4	1,0	5,3	5,7	1,4	1,0
Полтавська	8,6	9,2	3,4	2,6	8,2	8,7	3,5	2,5
Рівненська	9,8	10,8	3,6	2,6	9,4	8,5	3,3	2,4
Сумська	8,6	9,6	3,1	2,3	7,7	10,3	3,4	2,3
Тернопільська	9,8	10,8	3,3	2,3	9,4	10,3	3,4	2,3
Харківська	6,8	7,2	2,1	1,6	6,4	6,8	2,1	1,6
Херсонська	8,7	9,4	2,1	1,6	8,5	9,1	2,3	1,8
Хмельницька	8,6	9,4	2,8	2,0	8,0	8,7	2,8	2,1
Черкаська	9,0	9,7	3,9	3,0	8,9	9,5	3,9	3,0
Чернівецька	8,0	9,3	2,9	1,9	7,4	8,6	2,8	1,9
Чернігівська	9,8	11,0	3,3	2,4	9,3	10,3	3,2	2,4
м. Київ	5,5	6,0	0,6	0,4	5,2	5,7	0,7	0,5
м. Севастополь	5,9	6,5	0,8	0,6	5,7	6,3	0,8	0,6

Слід зазначити, що активність населення регіону є одним із надзвичайно важливих саморегуляторів ринку праці і пов'язана зі значними змінами у складі та чисельності трудових ресурсів регіону та країни в цілому. Чим вищими будуть показники економічної активності населення регіону, тим міцнішим буде його соціально-трудова потенціал. Адже трудовий потенціал регіону – це основа формування людського капіталу і джерело робочої сили. Він відображає ту частину трудових ресурсів, які є носіями здатності до трудової діяльності, які можуть бути реалізовані так і нереалізовані, зважаючи на економічні умови в яких відбувається їхній розвиток.

Для виявлення реальної ситуації стану ринку праці в регіонах України за 2013 рік розподілимо основні показники економічної активності населення за рейтинговими оцінками, тобто кожному діапазону оцінок встановимо відповідний ранг. Для цього застосуємо метод статистичного групування і занесемо дані у табл. 12. Усі значення показників розподілимо на 5 рейтингів: «1» – оптимістичний; «2» – динамічний; «3» – середній; «4» – стагнаційний; «5» – кризовий.

Таблиця 12

## Рейтингова оцінка регіонів України за показниками економічної активності

	Рівень економічної активності населення		Рівень зайнятості населення (15–70 років )		Рівень безробіття		Рівень зареєстрованого безробіття	
	%	рейтинг	%	рейтинг	%	рейтинг	%	рейтинг
АР Крим	65,9	«2»	62,3	«2»	5,7	«2»	1,7	«2»
Вінницька	64,7	«3»	59,6	«3»	8,4	«4»	3,6	«5»
Волинська	64,6	«3»	59,7	«3»	7,8	«4»	2,7	«4»
Дніпропетровська	65,9	«2»	62,1	«2»	6,5	«2»	2,1	«3»
Донецька	65,3	«2»	60,3	«3»	7,8	«4»	1,6	«2»
Житомирська	65,8	«2»	59,0	«4»	9,3	«5»	3,6	«5»
Закарпатська	63,2	«3»	58,6	«4»	7,8	«4»	2,3	«3»
Запорізька	65,4	«2»	61,3	«2»	6,6	«2»	2,8	«4»
Івано-Франківська	58,9	«5»	55,4	«5»	7,2	«3»	2,9	«4»
Київська	63,3	«3»	59,5	«3»	6,1	«2»	2,2	«3»
Кіровоградська	64,1	«3»	59,5	«3»	7,9	«4»	3,8	«5»
Луганська	62,6	«4»	59,4	«3»	6,2	«2»	2,1	«3»
Львівська	63,4	«3»	58,8	«3»	7,1	«3»	2,3	«3»
Миколаївська	65,2	«2»	60,6	«3»	7,4	«3»	3,2	«4»
Одеська	63,0	«3»	59,6	«3»	5,3	«1»	1,4	«2»
Полтавська	64,9	«2»	59,4	«3»	8,2	«4»	3,5	«5»
Рівненська	65,8	«2»	59,6	«3»	9,4	«5»	3,3	«5»
Сумська	65,7	«2»	60,1	«3»	7,7	«3»	3,4	«5»
Тернопільська	62,0	«4»	56,2	«5»	9,4	«5»	3,4	«5»
Харківська	65,8	«2»	61,5	«2»	6,4	«2»	2,1	«3»
Херсонська	64,5	«3»	59,6	«3»	8,5	«4»	2,3	«3»
Хмельницька	64,7	«3»	59,7	«3»	8,0	«4»	2,8	«4»
Черкаська	65,4	«2»	59,9	«3»	8,9	«5»	3,9	«5»
Чернівецька	63,1	«3»	58,7	«4»	7,4	«3»	2,8	«4»
Чернігівська	66,8	«2»	60,6	«3»	9,3	«5»	3,2	«4»
м. Київ	68,8	«1»	64,9	«1»	5,2	«1»	0,7	«1»
м. Севастополь	66,2	«2»	62,5	«2»	5,7	«1»	0,8	«1»

Розраховано автором на основі [16].

На основі даних табл. 12 та згідно прийнятого розподілу значень показників економічної активності за рейтингами згрупуємо регіони України на п'ять груп. За рівнем економічної активності населення регіони України можна згрупувати наступним чином: «1» – оптимістичний рівень – м. Київ;

«2» – динамічний рівень – Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Черкаська, Чернігівська області, АР Крим, м. Севастополь; «3» – середній рівень – Вінницька, Волинська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька області; «4» – стагнаційний рівень – Тернопільська, Луганська області; «5» – кризовий рівень – Івано-Франківська область.

Згрупуємо регіони України за рівнем зайнятості населення: «1» – оптимістичний рівень – м. Київ; «2» – динамічний рівень – АР Крим, Дніпропетровська, Харківська області та м. Севастополь; «4» – стагнаційний рівень – Житомирська, Закарпатська та Чернівецька області. Кризовий рівень «5» притаманний Івано-Франківській та Тернопільській областям. Усі решта області можна віднести до середнього рівня – «3».

Відповідно найнижчий рівень безробіття спостерігається у м. Києві та м. Севастополі, а найвищий – в Житомирській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій та Чернігівській. Найнижчий рівень зареєстрованого безробіття спостерігається в у м. Києві та м. Севастополі, а найвищий – у Вінницькій, Житомирській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській та Черкаській областях.

На основі проведеного дослідження можна зазначити, що незважаючи на загальні позитивні тенденції, які простежуються на ринку праці України і протягом 2012–2013 років, а саме підвищення рівня економічної активності населення віком від 15 до 70 років, підвищення рівня зайнятості населення, зниження рівня безробіття – ситуація на ринку праці є досить неоднозначною. Більшість регіонів України характеризується низькими показниками економічної активності та зайнятості населення. За рівнем безробіття 5 регіонів України мають кризові результати рейтингу та потребують державної підтримки. Це пояснюється складною демографічною ситуацією, зростанням трудової міграції, в тому числі за кордон, низькою мотивацією до праці, невідповідністю професійно-кваліфікаційної структури попиту та пропозиції на місцевих ринках праці, а також наявністю: тіньової зайнятості; низьких темпів зростання реальної заробітної плати; збереження заборгованості із виплати заробітної плати; розбалансованої структури зайнятості населення на фоні тінізації соціально-економічного сфери.

Аналіз регіональних рівнів соціально-економічного розвитку дозволяє визначити загальні закономірності, що проявляються на ринку праці, масштаб та значущість цих проявів для України в цілому та кожного з регіонів. В сучасних умовах більшість регіонів України, особливо агропромислових та невеликих за розмірами й потенціалами, є дотаційними і неспроможними самостійно подолати соціальні та економічні труднощі. Держава не може надавати постійну фінансову допомогу регіонам з низьким економічним потенціалом, які не здатні розвивати економіку й соціальну сферу в сучасних умовах господарювання. Для реалізації регіональної політики у сфері зайнятості на ринку праці держава має спиратися на регіони, які спроможні в умовах децентралізації господарського управління і влади ефективно функціонувати як самодостатні території.

**Висновки.** На нашу думку, пріоритетними напрямками підвищення трудової активності населення України та її регіонів в умовах трансформації соціально-трудових відносин є наступні:

- посилення державного контролю за дотриманням трудового законодавства;
- розробка законодавчої бази використання форм нестандартної (аутсорсинг, аутстафінг, лізинг персоналу, телеперфоманс) та гнучкої зайнятості;
- розробка ефективного механізму мотивування роботодавців до створення постійних робочих місць (слід зазначити, що вже набрав чинності новий Закон України «Про зайнятість населення», метою якого є посилення мотивації працівників і роботодавців до легального працевлаштування);
- внесення змін у трудове законодавство, які дозволять розширити права працівників, що працюють на умовах нестандартних трудових договорів;
- обмеження доступу нелегальних мігрантів в Україну;
- створення системи підтримки розвитку малого бізнесу, шляхом активізації підприємницької ініціативи, розгалуженої інфраструктури малого бізнесу; розробити ефективний механізм залучення молоді до економічної діяльності;
- удосконалення регіонального управління зайнятостю через структурну перебудову органів державного самоврядування в контексті якісного забезпечення зайнятості населення шляхом упорядкування функціональних обов'язків, підвищення освітнього рівня фахівців, вдосконалення політики соціального партнерства, розширення сфер надання послуг населенню та модернізацію Державної служби зайнятості України з посиленням регіональної компоненти.

- реалізація концепції професійної освіти незайнятого населення через розвиток мережі регіональних навчальних центрів служби зайнятості як багатофункціональних установ додаткової освіти;
- розширення можливостей професійного навчання незайнятого населення для роботи у недержавному секторі економіки, включаючи підприємницьку діяльність та самозайнятність;
- сприяння підприємствам та фірмам в організації професійного навчання кадрів, у тому числі і в період вимушеної зупинки в зв'язку з реконструкцією та реорганізацією виробництва;
- надання освітніх послуг підприємствам і фірмам щодо залучення до навчання працівників, які звільнятимуться ближчим часом;
- участь у визначенні обсягів та профілів підготовки робітників і спеціалістів в установах професійної освіти регіону з урахуванням стану локального ринку праці тощо.

Таким чином, головним акцентом національної політики зайнятості повинна бути всебічна підтримка економічно активного населення та створення умов для його реалізації. Вся робота з удосконалення національного та регіонального ринку праці повинна здійснюватися під гаслом: «Краще фінансувати роботу, аніж безробіття».

### Список використаної літератури

1. Конституція України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Конвенції та рекомендації, ухвалені МОП. – Женева : Міжнародне бюро праці, 1999. – Т. 1, 2. – 1560 с.
3. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsz.gov.ua/>.
4. Закон України «Про затвердження методики визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/part78/ind78891/hm>.
5. Постанова КМУ від 20 березня 2013 року № 198 «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/198-2013-n>.
6. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, Л. П. Керб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.
7. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підруч. / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2009. – 390 с.
8. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підруч. / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.] ; за ред. А. М. Колота. – К. : КНЕУ, 2009. – 711 с.
10. Економічна активність населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
11. Колот А. Трансформація інституту зайнятості як складова глобальних змін у соціально-трудовій сфері / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 8. – С. 3–14.
12. Лібанова Е. М. Ринок праці: підруч. / Е. М. Лібанова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
13. Лісогор Л. С. Гнучкість зайнятості на ринку праці та соціальні заходи / Л. С. Лісогор // Праця і зарплата. – 2011. – № 13 (737). – С. 4–5.
14. Методичні положення класифікації та аналізу стану економічно активного населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://ukrstat.org/uk/metod\\_polog/metod\\_doc/2011/12/metod.htm](http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm).
15. Пасєка С. Р. Соціально-трудовий потенціал регіону: теорія і практика розвитку : [монографія]. / С. Р. Пасєка – Черкаси : Інтроліга TOP, 2012. – 606 с.
16. Регіони України. Стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
17. Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації : [колективна монографія] / М. В. Семикіна, Л. Д. Збаржевецька, С. Р. Пасєка, Л. А. Коваль. – Черкаси : МАКЛАУТ, 2012. – 360 с.

### References

1. Konstytuciya Ukrayiny`. Zakonodavstvo Ukrayiny` [Internet]. Available from : <<http://zakon.rada.gov.ua/>>.
2. Konvenciyi ta rekomendaciyi, uxvaleni MOP, 1,2 (1999) Zheneva: Mizhnarodne byuro praci, 1560 p.
3. Zakon Ukrayiny` «Pro zajnyatist` naseleण्या» [Internet]. Available from : <<http://dsz.gov.ua/>>.
4. Zakon Ukrayiny` «Pro zatverdzhennya metody`ky` vy`znachennya kompleksnoyi ocinky` rezul`tativ social`no-ekonomichnogo rozvy`tku» [Internet]. Available from : <<http://www.uazakon.com/document/part78/ind78891/hm>>.
5. Postanova KМУ vid 20 bereznya 2013 roku № 198 «Pro zatverdzhennya Poryadku reyestraciyi, perereyestraciyi bezrobotny`kh ta vedennya obliku osib, yaki shukayut` robotu» [Internet]. Available from : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/198-2013-n>>.
6. Vasyly`chenko, V. S., Gry`nenko, A. M., Grishnova, O. A., Kerb, L. P. (2005) Employment potential management. K. : KNEU, 403 p.

7. Grishnova, O. A. (2009) Labor economics and social-economic relations. K. : Znannya, 390 p.
8. Derzhavny`j komitet staty`sty`ky` Ukrainy` [Internet]. Available from : <<http://www.ukrstat.gov.ua/>>.
9. Kolot, A. M., Grishnova, O. A., Gerasy`menko, O. O. and others (2009) Labor economics and social-economic relations. In : A. M. Kolot (Ed.). K. : KNEU, 711 p.
10. Economic activity of the people of Ukraine [Internet]. Available from : <<http://zakon.rada.gov.ua/>>.
11. Kolot, A. (209) Transforming of employment institute as part of global changes in social and labor issues. *Ukrayina: aspekty`praci*, 8, pp. 3–14.
12. Libanova, E. M. (2003) Labour market. K. : Centr navchal`noyi literatury, 224 p.
13. Lisogor, L. S. (2011) Flexible employment in the labor market and social events. *Pracya i zarplata*, 13(737), pp. 4–5.
14. Methodical positions of classification and analysis of the economically active population [Internet]. Available from : <[http://ukrstat.org/uk/metod\\_polog/metod\\_doc/2011/12/metod.htm](http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm)>.
15. Pasyeka, S. R. (2012) Social-labour potential of the region: theory and practice of development. Cherkasy : Introliga TOR, 606 p.
16. Regions of Ukraine [Internet]. Available from : <<http://www.ukrstat.gov.ua/>>.
17. Semy`kina, M. V., Zbarzhevecz`ka, L. D., Pasyeka, S. R., Koval`, L. A. (2012) Innovative work: diagnosis problems levers activation. Cherkasy : MAKLAUT, 360 p.

*Стаття надійшла до редакції 19.09.2014.*

*Рецензенти: О. В. Фінагіна, д.е.н., професор, зав. кафедри економічної теорії та банківської справи ЧДТУ;  
Т. М. Кришталь, д.е.н., доцент, зав. каф. економіки та управління Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ.*